

KLAGANDE

Socialnämnden i Karlskoga kommun
691 83 Karlskoga

MOTPART

■■■■■■■■■■ ■■■■■■■■■■

Ombud: Mia von Wachenfelt
Passal AB
Skeppet Ärans väg 19
426 71 Västra Frölunda

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Karlstads dom den 7 september 2015 i
mål nr 626-15, se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer
Socialnämnden i Karlskoga kommuns beslut den 23 april 2014.

YRKANDEN M.M.

*Socialnämnden i Karlskoga kommun yrkar att kammarrätten upphäver
förvaltningsrättens dom och fastställer socialnämndens beslut samt anför
bl.a. följande. Det ifrågasätts inte att ingående kunskaper om ■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■ är en fördel när tillsynen om honom ska utövas. Utredningen ger
emellertid inte stöd för att det krävs ingående kunskaper om honom för att
utöva tillsynen. Hans övriga behov är vidare inte av sådan art som grundar*

rätt till personlig assistans eftersom behoven framför allt är hänförliga till aktiverings- och motiveringsinsatser.

██████████ anser att överklagandet ska avslås och anför bl.a. följande. Han behöver fysisk hjälp som är integritetsnära i samband med personlig hygien och på- och avklädning. Nämnden har inte beräknat tiden för sådan hjälp.

Han har vidare ett omfattande behov av aktiv tillsyn som är att jämställa med övervakning. Sådan hjälp krävs i samband med alla hans vardagliga aktiviteter eftersom han när som helst kan hamna i affekt. Om han då inte omgående får hjälp att komma ur sitt känslotillstånd får hans agerande mycket allvarliga konsekvenser.

Eftersom hans verbala möjligheter inte överensstämmer med hans kommunikativa förmåga, dvs. hans förmåga att faktisk ge och ta emot information på ett adekvat sätt, behöver han hjälp vid kommunikation. Att han kan kommunicera kan inte undanröja de svårigheter som uppkommer när den som hjälper honom inte har insikt om vad minsta lilla kroppsrörelse, röstläge eller ryckning i ögonvrån betyder. Även andra yttre faktorer kan påverka som till exempel andra personers agerande, en möbel på fel ställe eller ett plötsligt ljud. Det handlar om förmåga att se och förstå signaler och situationer innan de sker för att kunna förebygga eller lindra affekter. För att klara av det krävs mycket djup personkännedom.

Ingående kunskaper måste förstås som kunskaper om personen och en individ är mer än bara sin förmåga att tala. Endast förståelse för en diagnos säger inget om personen i olika situation. Sådan kunskap måste inhämtas under lång tid och i flera olika kontexter för att få det djup som krävs för att kunna ge stöttning dagligen. Det finns inte grund för att de ingående kunskaperna ska kunna härledas till en konkret bakomliggande orsak.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE*Vad målet gäller*

Det är ostridigt i målet att [REDACTED] tillhör personkretsen i 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS. Frågan är om han på grund av sitt funktionshinder behöver sådan hjälp i sin dagliga livsföring som grundar rätt till personlig assistans enligt 9 a § LSS.

Rättslig reglering m.m.

Normalt räknas inte aktiverings- och motivationsinsatser av olika slag till de grundläggande behoven. Personer som helt eller i stor utsträckning själva klarar av att på egen hand sköta sina personliga behov och som enbart har behov av motivations- och aktiveringsinsatser bör inte ha rätt till personlig assistans. Undantagsvis kan en annan bedömning göras om det är fråga om att den enskilde, huvudsakligen på grund av sitt psykiska tillstånd, behöver sådan aktiv tillsyn som närmast har karaktär av övervakning. Påminnelser, praktiska instruktioner och liknande kan inte räknas till sådan kvalificerad tillsyn (RÅ 2009 ref. 57 och RÅ 2003 ref. 33).

En person som bara i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven kan inte utan vidare anses berättigad till personlig assistans. Även om själva tidsåtgången inte är påfallande stor måste dock en samlad bedömning göras, bl.a. med hänsyn tagen till om det stöd som behövs är av mycket privat eller integritetskänslig karaktär eller om det förutsätter någon specifik kompetens. Såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter måste beaktas. Även hur ofta hjälpen behövs framstår som en viktig faktor (RÅ 2009 ref. 57).

Kammarrättens bedömning

När det gäller [REDACTED] behov av hjälp med den personliga hygien, toalettbesök, på- och avklädning samt måltider ger utredningen stöd för att han till stor del klarar de praktiska momenten, men att han

behöver muntliga förberedelser, instruktioner och påminnelser. Eftersom det inte har kommit fram att det i denna del är fråga om hjälp av övervakande karaktär ska aktiverings- och motiveringsinsatserna inte beaktas vid bedömningen av de grundläggande behoven. I den omfattning [REDACTED] [REDACTED] behöver handgriplig hjälp som är av integritetskänslig karaktär bedömer kammarrätten att behovet är av mycket begränsad omfattning.

[REDACTED] har vissa svårigheter att uttrycka sig och det får därför förutsättas att han har lättare att kommunicera med någon som han känner. Utredningen ger dock inte stöd för att han har sådana svårigheter att kommunicera att han inte kan göra sig förstådd och förstå andra människor utan assistans av någon med ingående kunskaper om honom. Hans kommunikationssvårigheter är därmed inte av sådan art att de utgör ett grundläggande behov.

Vad avser [REDACTED] övriga behov framgår att han på grund av bristande impuls kontroll, lättväckt aggressivitet och nedsatt konsekvenstänkande behöver omfattande tillsyn för att han inte ska skada sig själv, andra människor eller egendom. Den aktiva tillsynen är av övervakande karaktär.

För att tillsynsbehovet ska kunna beaktas vid beräkningen av de grundläggande behoven krävs emellertid att det dessutom finns behov av ingående kunskaper om [REDACTED] för att kunna utöva tillsynen. [REDACTED] [REDACTED] anför att tillsynen förutsätter mycket djup personkänedom om honom, eftersom den som utövar tillsynen måste ha insikt om vad varje kropprörelse, röstläge eller ryckning betyder och vilka yttre faktorer som kan påverka honom.

Det finns inte anledning att ifrågasätta att konflikter och utbrott lättare kan förebyggas och lindras om den aktiva tillsynen ges av någon som [REDACTED] [REDACTED] känner tillit till och som tidigt kan se och tolka hans signaler och

de situationer som uppstår. Han kan emellertid göra sig förstådd och förstår vad som sägs till honom. Rektor och speciallärare på Stråningstorpskolan har uppgett att det är påkallat med personalkontinuitet i tillsynen om [REDACTED] och att de som ser till honom har kännedom om hans funktionshinder. Utredningen ger dock inte tillräckligt stöd för att hjälpen måste ges av ett begränsat antal personer eller att den förutsätter ingående kunskaper om just honom. Hans behov av tillsyn omfattas därmed inte av de grundläggande behoven.

Kammarrätten finner sammanfattningsvis att [REDACTED] behov av hjälp för att tillgodose sina grundläggande behov inte kan anses vara av den karaktär och omfattning som förutsätts för rätt till personlig assistans.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Petter Classon

Katarina Dunnington

Sofia Carlsson Wramsmyr
referent

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I KARLSTAD**

Jenny Wood

DOM
2015-09-07
Meddelad i
KarlstadMål nr
626-15**KLAGANDE**

██████████ ██████████
██
████████████████████

Ombud: Mia von Wachenfelt
Passal AB
Skeppet Ärans Väg 19
426 71 Västra Frölunda

MOTPART

Socialnämnden i Karlskoga kommun
691 83 Karlskoga

ÖVERKLAGAT BESLUT

Socialnämnden i Karlskoga kommuns beslut den 23 april 2014

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade – LSS

AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten bifaller överklagandet på så sätt att ██████████ förklaras uppfylla förutsättningarna för personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. Förvaltningsrätten visar målet åter till socialnämnden i Karlskoga kommun för fortsatt handläggning och beslut.

Dok.Id 134522

Postadress
Box 568
651 12 Karlstad**Besöksadress**
Rådhuset, Stora
torget**Telefon**
054-14 85 00
E-post: forvaltningsrattenikarlstad@dom.se
www.forvaltningsrattenikarlstad.domstol.se**Telefax**
054-14 85 30**Expeditionstid**
måndag – fredag
08:00-16:00

BAKGRUND OCH YRKANDEN M.M.

■■■■■■■■■■ har diagnos autism i barndomen samt epilepsi och har ansökt om personlig assistans enligt 9 § 2 LSS med i genomsnitt 94,3 timmar per vecka.

Genom beslut den 23 april 2014 har socialnämnden i Karlskoga kommun avslagit ansökan. Som skäl för beslutet har bl.a. följande anförts. ■■■■■■■■■■ ■■■■■■■■■■ behov av hjälp och stöd bedöms till mer än övervägande del bestå av tillsyn, motivering och aktivering. Han behöver kontinuerlig vägledning samt en välstrukturerad, förutsägbar och tillrättalagd miljö för att han ska fungera. ■■■■■■■■■■ behov av praktisk hjälp vid personlig hygien samt vid påklädning kan inte bedömas att vara av sådan art och omfattning, att rätt till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS föreligger. Vad gäller det beskrivna tillsynsbehovet av övervakning så bedöms detta inte vara så uttalat samt av sådan omfattande karaktär att det kan ses som ett grundläggande behov enligt lagstiftarens intentioner. ■■■■■■■■■■ funktionshinder bedöms inte att vara så komplext och omfattande att det skulle föreligga behov av personer med ingående kunskaper som beskrivs i Högsta förvaltningsdomstolens praxis (jfr RÅ 2010 ref. 17).

■■■■■■■■■■ överklagade beslutet till Förvaltningsrätten i Karlstad och yrkade att han beviljas personlig assistans i enlighet med sin ansökan, dvs. all vaken tid med undantag för vistelse i skolan samt att förvaltningsrätten skulle hålla muntlig förhandling. Till stöd för sin talan anförde han sammanfattningsvis följande. Han har faktiska praktiska hjälpbehov inom de områden som anges i lagen som grundläggande hygien, vilka han ingående har redogjort för i sin behovsbeskrivning. Det är fråga om handgriplig hjälp som avser områden som är att betrakta som integritetskänsliga. Utöver detta behöver han ständig aktiv tillsyn av övervakande karaktär all sin vakna tid, som väl stämmer överens med det som i praxis ansetts som utgö-

rande grundläggande behov. Det är helt nödvändigt att den person som utövar tillsynen har sådan ingående kunskap och kännedom om honom som lagstiftaren åsyftar. Utan sådan hjälp är det en högst påtaglig risk att han allvarligt skadar så väl sig själv, andra och materiella ting.

I en dom den 11 november 2014 biföll förvaltningsrätten överklagandet (mål nr 2063-14). Socialnämnden överklagade domen till Kammarrätten i Göteborg som genom beslut den 16 februari 2015 upphävde förvaltningsrättens dom och visade målet åter till förvaltningsrätten för ny handläggning (mål nr 6432-14). Som skäl härför anförde kammarrätten bl.a. att förvaltningsrätten vissa omständigheter kring en inställd muntlig förhandling, och att förvaltningsrätten i samband därmed borde ha förvissat sig om att socialnämnden hade slutfört sin talan innan målet avgjordes.

Efter kammarrättens återförvisning har båda parterna relativt ingående argumenterat för sin respektive ståndpunkt. Argumenteringen har framför allt gällt om ■■■■■ har ett övervakningsbehov som kräver ingående kunskaper om honom, vilket enligt kommunen inte stöds av utredningen.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

I målet är framförallt fråga om den tillsyn och vägledning som ■■■■■ ■■■■■ behöver är att anse som grundläggande behov i den mening som avses i 9 a § LSS.

Förvaltningsrätten prövar samtidigt ■■■■■ rätt till assistansersättning från Försäkringskassan (mål 4129-14), där kassans inställning i mångt och mycket liknar kommunens. Förvaltningsrätten bifaller i det målet överklagandet och förklarar honom berättigad till assistansersättning.

Förvaltningsrätten anför i assistansersättningsmålet följande i sin motivering.

Tillämpliga bestämmelser framgår av det överklagade beslutet.

I målet är framförallt fråga om den tillsyn och vägledning som [REDACTED] behöver är att anse som grundläggande behov i den mening som avses i 9 a § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Frågan har bland annat prövats av Högsta förvaltningsdomstolen i rättsfallet RÅ 2010 ref. 17. I målet var fråga om en nioårig pojke som saknade insikt om vad som var farligt och till exempel kunde springa rakt ut i trafiken. Det framkom också att han lätt blev frustrerad och då ofta reagerade med att bli aggressiv och destruktiv samt att ständiga ingripanden krävdes för att hindra att hans reaktioner vänds mot honom själv, mot andra människor eller mot egendom. Enligt domstolen förutsatte den aktiva tillsyn som krävdes i detta avseende, bland annat på grund av hans kommunikationssvårigheter, goda kunskaper om honom och omfattades därför av hans grundläggande behov (jfr RÅ 1997 ref. 23 I).

Försäkringskassan har i omprövningsbeslutet medgett att [REDACTED] har en uttalad impulsstyrning och ett nedsatt konsekvenstänkande, som kräver konstant övervakning. Kassan anser emellertid inte att denna tillsyn kan tillhandahållas enbart av ett begränsat antal personer med kunskaper om honom och hans funktionsnedsättning. Bedömningen av denna fråga är enligt förvaltningsrättens mening svår, bl.a. därför att utredningen i detta avseende inte är helt klagörande. Det kan noteras att man i skolan haft vissa personalbyten och upplevt att detta fungerat för [REDACTED] (samtalsdokumentation 2014-02-26). Å andra sidan har man där även upplevt en försämring under senare tid med att [REDACTED] blivit mer utagerande. I ett senare läkarintyg framhålls vikten av att han kan knyta an till den person som ska stötta honom och att det finns kontinuitet ([REDACTED], barn- och ungdomspsykiatrisk klinik i Örebro, 25 augusti 2014). Med hänsyn till vad som allmänt är känt om [REDACTED] funktionshinder förefaller det enligt förvaltningsrättens mening rimligt att anta att goda kunskaper om honom är en klar fördel. Det handlar inte bara om att fysiskt övervaka och ingripa vid behov, utan den som övervakar ska helst kunna ”läsa av” honom och vid behov kunna avleda honom, och på så sätt förebygga aggressiva utbrott och rymningar.

Sammantaget bedömer förvaltningsrätten att [REDACTED] behov är jämförbara med de som prövats i RÅ 2010 ref. 17 och barnen är också i ungefär samma ålder. Förvaltningsrätten finner således att det krävs goda kunskaper om [REDACTED] som person och att den tillsyn och vägledning han behöver endast kan ges av ett begränsat

antal personer för att hans tillvaro ska fungera. Behoven i detta avseende är därmed att anse som grundläggande behov i den mening som avses i 9 a § LSS, och behoven går utöver vad som är normalt för ett barn på åtta år. Med beaktande även av vissa praktiska hjälpbehov och epilepsin måste man anta att de hjälpbehov som avser de grundläggande behoven uppgår till i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan. Rätt till assistansersättning föreligger därmed.

Förvaltningsrätten anser dock att det får ankomma på kassan att som första instans utreda det samlade behovet av assistans som ska ligga till grund för assistansersättningen, varvid även ska beaktas sådant som normalt föräldraansvar och behov av hjälp med annat än grundläggande behov. Det innebär att överklagandet ska bifallas i enlighet med [REDACTED] tredjehandsyrkande.

Samma bedömning bör göras i det nu aktuella målet om kommunens insatser enligt LSS, särskilt som där inte finns något sådant krav på stödinsatsens omfattning (minst 20 timmar per vecka) som gäller för assistansersättning.

[REDACTED] har alltså i princip rätt till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. Vilka insatser han faktiskt behöver av kommunen kommer emellertid att bero på assistansersättningens omfattning, en fråga som förvaltningsrätten överlämnat till Försäkringskassan att närmare pröva. Förvaltningsrätten kan alltså inte i detta mål direkt fastställa någon rätt till en viss insats, utan målet måste visas åter till nämnden för fortsatt handläggning och beslut.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3109/1B)

Joar Berglund

I avgörandet har förutom rådmannen Joar Berglund även deltagit nämndemännen Maria Lagerman, Bo Haraldsson och Allan Armaghan

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.